

<https://doi.org/10.18778/0208-6069.105.07>

Damian Szeleszczuk*

 <https://orcid.org/0000-0002-7062-3145>

ŚRODKI KARNE W ŚWIETLE NOWELIZACJI KODEKSU KARNEGO Z DNIA 7 LIPCA 2022 ROKU – WYBRANE PROBLEMY¹

Streszczenie. Przedmiotem artykułu są zmiany dotyczące środków karnych wynikające z nowelizacji Kodeksu karnego oraz niektórych innych ustaw z 7.07.2022 r. Dokonuje ona daleko idących przeobrażeń w systemie środków karnych. Zasadniczo zmierzają one do zwiększenia represyjności prawa karnego przez poszerzenie podstaw orzekania tych instrumentów polityki karnej i przez wprowadzenie rozwiązań ograniczających dyskrecyjną władzę sędziego (obligatoryjny tryb orzekania wielu środków karnych). Celem artykułu jest próba oceny przyjętych rozwiązań przez pryzmat polityczno-kryminalnych założeń, uzasadniających wprowadzone zmiany, oraz kryteriów racjonalnego tworzenia prawa.

Słowa kluczowe: nowelizacja, kodeks karny, środki karne, polityka karna

PENAL MEASURES IN THE LIGHT OF THE AMENDMENT TO THE PENAL CODE OF JULY 7, 2022 – SELECTED PROBLEMS

Abstract. The subject of the article are the changes regarding penal measures resulting from the amendment to the Penal Code and some other acts of July 7, 2022. They constitute a far-reaching interference in the system of penal measures. Basically, they aim at increasing the repressive nature of criminal law by extending the grounds for adjudicating these criminal policy instruments and by introducing solutions limiting the judge's discretionary power (mandatory mode of adjudicating many criminal measures). The aim of the article is an attempt to evaluate the adopted solutions through the prism of political and criminal assumptions justifying the introduced changes and the criteria of rational law-making.

Keywords: amendment, penal code, penal measures, penal policy

---

* Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji, Katedra Prawa Karnego, d.szeleszczuk@wp.pl

¹ W opracowaniu pominięto zmiany dotyczące zakazu prowadzenia pojazdu, jak również modyfikacje w zakresie przepadku (stanowiącego odrębny od środków karnych instrument polityki karnej, ujęty w rozdziale Va KK). Są one przedmiotem odrębnego opracowania przygotowywanego przez autora.

1. ZAKRES ZMIAN

Nowelizacja Kodeksu karnego z dnia 7.07.2022 r.² (Dz.U. z 2022 r. poz. 2600 ze zm.) przyniosła kolejne istotne modyfikacje w systemie środków karnych. Wpisuje się ona w ciąg zmian w Kodeksie karnym (Ustawa z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm. – dalej jako KK) zainicjowanych w roku 2015 (Ustawa z dnia 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r. poz. 396), a następnie kontynuowanych w latach 2019 (Ustawa z dnia 13.06.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 3451. [http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/3451_u/\\$file/3451_u.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/3451_u/$file/3451_u.pdf) – której konstytucyjność zakwestionował TK w wyroku z 14.07.2020 r., Kp 1/19, OTK-A 2020, nr 36) i 2021 (Ustawa z dnia 14.10.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2021 r. poz. 2054). Zmiany te, krytycznie oceniane przez doktrynę (Muszyńska 2020; Melezini 2020a; Melezini 2020b), wyznaczyły kierunek polityki karnej zmierzający do wyraźnego zaostrzenia represji karnej, którego ostatecznym celem jest całkowite przemodelowanie systemu sankcji przewidzianych za przestępstwa i ostateczne zerwanie z filozofią karania, która ukształtowała system środków penalnych w pierwotnej wersji KK z 1997 r.

W świetle nowelizacji zmiany w obszarze środków karnych polegają na:

- a) uzupełnieniu katalogu powszechnych środków karnych o degradację i poszerzeniu podstaw jej orzekania (art. 39 pkt 9 KK w zw. z art. 43ba i 43 bb KK);
- b) poszerzeniu podstaw orzekania pozbawienia praw publicznych za określone przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym (art. 40 § 2 pkt 2 KK);
- c) nadaniu obligatoryjnego charakteru zakazowi zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi (art. 41 § 1a KK);
- d) poszerzeniu podstaw orzekania zakazu zajmowania stanowiska lub wykonywania zawodu lub pracy w organach i instytucjach państwowych i samorządu terytorialnego, a także w spółkach prawa handlowego, w których Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego posiadają bezpośrednio lub pośrednio

---

² Pierwotnie ustawa miała wejść w życie 14.03.2023 r. Dla części przepisów KK i KPK (w tym określających podstawy orzekania przypadku pojazdu mechanicznego) określono odrębną datę wejścia w życie (14.12.2023 r.). Z kolei niektóre przepisy karno-wykonawcze miały wejść w życie dopiero 1.01.2026 r. Jednakże na podstawie art. 5 ustawy z dnia 26.01.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2023 r. poz. 403), wydłużono okres *vacatio legis*, przyjmując jako zasadniczy termin wejścia w życie 1.10.2023 r. Datę wejścia w życie przepisów, które miały obowiązywać od 14.12.2023 r. przesunięto na 14.03.2024 r., pozostawiając bez zmian (1.01.2026 r.) datę wejścia w życie niektórych przepisów KKW.

przez inne podmioty co najmniej 10% akcji lub udziałów (art. 41 § 1aa i art. 41 § 1ab KK);

e) poszerzeniu podstaw orzekania zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, jak również nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Istota modyfikacji sprowadza się do zmiany podstawy orzekania środka karnego przewidzianego w art. 41a § 1a KK z fakultatywnej na obligatoryjną, jeżeli taki wniosek złoży pokrzywdzony, a w przypadku gdy sprawca zostanie skazany na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania, orzeczenie takich środków będzie obligatoryjne zawsze, nie tylko gdy pokrzywdzonym będzie małoletni (art. 41 § 1a i 41a § 2 KK);

f) poszerzeniu zakresu stosowania obligatoryjnego zakazu prowadzenia pojazdów (art. 42 § 2 i 3 KK);

g) poszerzeniu podstaw orzekania świadczenia pieniężnego w razie skazania za udział w bójce lub pobiciu (art. 43a § 4 KK).

2. *RATIO LEGIS*

Deklarowanym założeniem, które legło u podstaw prac nad nowelizacją KK, była potrzeba wzmocnienia ochrony prawnokarnej w zakresie czynów godzących w tak fundamentalne dobra prawne, jak życie i zdrowie człowieka, wolność, wolność seksualna i własność. Celowi temu podporządkowane jest zaostrzenie odpowiedzialności karnej za: najpoważniejsze przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, w szczególności na szkodę małoletnich, przestępstwa drogowe popełniane w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, przestępstwa popełniane w ramach zorganizowanych grup przestępczych. Jego realizacja ma służyć odpowiednio ukształtowanie rodzaju i wysokości sankcji karnej grożącej za dany typ przestępstwa, uwzględniające potrzebę surowej represji wobec sprawców czynów o wysokim stopniu karygodności, ale w sposób, który nie przekracza stopnia społecznej szkodliwości czynu oraz winy sprawcy (Uzasadnienie projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 22.02.2022 r., druk nr 2024, s. 1. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024> – dalej jako Uzasadnienie 2022). Jak podkreśla się w motywach ustawodawczych, przewidywane dotychczas sankcje za przestępstwa najcięższe, skierowane przeciwko dobrom prawnym o wysokiej randze w hierarchii dóbr prawnych, nie odzwierciedlają w pełni stopnia społecznej szkodliwości tych przestępstw, prowadząc do zbyt łagodnego traktowania ich sprawców, i nie realizują w dostatecznej mierze funkcji prewencyjnej kary. Nie zapewniają również właściwej ochrony pokrzywdzonego. Właściwe ukształtowanie zagrożeń karnych pozwala na lepsze zabezpieczenie praw pokrzywdzonego i ochronę jego godności,

jak również ochronę całego społeczeństwa przed sprawcami najcięższych przestępstw (Uzasadnienie 2022, 3).

Racjonalizacji dla podniesienia stopnia represyjności systemu prawa karnego dostarcza projektodawcom pozytywna funkcja sprawiedliwościowej teorii proporcjonalności wywodzona z art. 31 ust. 3 Konstytucji, której towarzyszy nakaz zapewnienia dostatecznej ochrony dóbr konstytucyjnych zarówno o charakterze indywidualnym, jak i kolektywnym. Według autorów projektu zaniechanie ustanowienia odpowiedniej ochrony praw człowieka lub innych interesów jednostki można traktować jako szczególną formę ingerencji w dane prawo lub interes (Uzasadnienie 2022, 2). Powyższe okoliczności uzasadniają podjęcie działań legislacyjnych zmierzających do zwiększenia surowości sankcji karnych i ukształtowania instytucji wpływających na wymiar kary w taki sposób, że ukierunkowują one decyzję sądu w stronę ograniczenia możliwości korzystania z redukcji sankcji karnej lub rozszerzają możliwość zwiększenia represji karnej wobec sprawców przestępstw o wysokim stopniu karygodności.

Racjonalizacja ta jest jednak nieprzekonująca przede wszystkim ze względu na brak przesłanek wskazujących na niekorzystne zmiany aktualnego obrazu przestępczości, które wymagałyby aż tak radykalnego zaostrzenia represji karnej. Przyjętym rozwiązaniom można zarzucić, że nie spełniają kryteriów racjonalnego tworzenia prawa (Zoll 2011) zarówno w zakresie wskazywanych celów jej uchwalenia, jak i środków dobranych do osiągnięcia tych celów (Giezek et al. 2022). Oparcie się na badaniach opinii publicznej (Siemaszko et al. 2018), jak również statystyczny obraz przestępczości, wyłaniający się z opracowania *Prawomocnie skazani dorośli według rodzajów przestępstw w latach 2014–2018* (stanowiącego część uzasadnienia projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z 22.02.2022 r., druk nr 2024, s. 109. <https://www.sejm.gov.pl/Sejm9.nsf/druk.xsp?nr=2024>), świadczący nie o wzroście, ale o systematycznej redukcji przestępczości przeciwko najpoważniejszemu dobrom (eksponowanym przez projektodawcę) dowodzą, że motywy uchwalonych zmiany miały charakter emocjonalny, a nie racjonalny (Limburska, Lipiński 2020). Wiele rozwiązań wynikających z nowelizacji, odnoszących się do środków karnych, zdaje się potwierdzać tę intuicję.

3. DEGRADACJA

Istotnym *novum* jest obecność w katalogu środków karnych degradacji (art. 39 pkt 9). Zmianę tę motywowano okolicznością, że przepisy części wojskowej KK nie mogą być stosowane przez sądy powszechne orzekające w sprawach żołnierzy rezerwy i żołnierzy w stanie spoczynku, którzy popełnili przestępstwo w czasie, kiedy nie byli już żołnierzami w służbie czynnej. Realizacja tego

standardu spowodowała konieczność określenia podstaw stosowania tego środka karnego w części ogólnej KK (Uzasadnienie 2022, 13).

Przeniesienie degradacji do katalogu środków karnych o charakterze powszechnym spowodowało konieczność uchylecia art. 324 § 1 pkt 3 KK. Jednocześnie dotychczasowe treści normatywne, wyrażone w art. 327 KK (określającym treść oraz przesłanki stosowania tego środka karnego) i w 328 KK (określającym tryb oraz zakres podmiotowy), wraz z pewnymi modyfikacjami, zostały przeniesione do rozdziału V KK, do art. 43ba i 43bb KK. Istota zmian dotyczących degradacji sprowadza się do tego, że poszerzony został zakres podmiotowy jej stosowania, a ponadto zrezygnowano z przesłanki w postaci działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej stanowiącej egzemplifikację utraty przez sprawcę właściwości wymaganych do posiadania stopnia wojskowego.

W pierwszym rzędzie nowela przewiduje możliwość orzeczenia degradacji nie tylko wobec osoby, która w czasie popełnienia czynu zabronionego była żołnierzem w służbie czynnej, ale również wobec osoby, która była żołnierzem rezerwy lub żołnierzem w stanie spoczynku. W stanie prawnym obowiązującym do dnia wejścia w życie przedmiotowej nowelizacji sąd mógł orzec degradację tylko wobec osoby, która w chwili popełnienia czynu zabronionego była żołnierzem, chociażby przestała nim być w chwili orzekania (art. 328). Nie było więc możliwości orzeczenia tego środka karnego wobec żołnierzy rezerwy oraz żołnierzy w stanie spoczynku, jeżeli w czasie czynu nie byli żołnierzami (w służbie czynnej). Taki stan rzeczy prowadził do nieuzasadnionego uprzywilejowania żołnierzy rezerwy i żołnierzy w stanie spoczynku.

Druga istotna zmiana dotyczy podstaw orzekania degradacji. Przypomnieć trzeba, że na gruncie stanu prawnego poprzedzającego wejście w życie analizowanej nowelizacji sąd mógł orzec degradację w razie skazania za przestępstwo umyślne, jeżeli rodzaj czynu, sposób i okoliczności jego popełnienia pozwalają przyjąć, że sprawca utracił właściwości wymagane do posiadania stopnia wojskowego, a zwłaszcza w wypadku działania w celu osiągnięcia korzyści majątkowej (art. 327 § 2 KK). Pierwotny projekt nowelizacji KK z dnia 16.09.2021 r. (Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12351306/12815606/12815607/dokument521206.pdf> (dostęp: 23.11.2022)) zakładał, że sąd będzie mógł orzec degradację w razie skazania za przestępstwo umyślne, jeżeli rodzaj czynu, sposób i okoliczności jego popełnienia pozwalają przyjąć, że sprawca utracił właściwości wymagane do posiadania stopnia wojskowego, a zwłaszcza w wypadku popełnienia przestępstwa na szkodę Skarbu Państwa. Rozwiązanie przyjęte w uchwalonej 7.07.2022 r. ustawie zakłada, że sąd może orzec degradację w razie skazania za przestępstwo umyślne, jeżeli rodzaj czynu, sposób i okoliczności jego popełnienia pozwalają przyjąć, że sprawca utracił właściwości wymagane do posiadania stopnia wojskowego. Można zauważyć, że projektodawca zrezygnował ze zwrotu „zwłaszcza”. Stanowi on typową partykułę kontekstową, której funkcją jest uszczegółowienie treści

poprzedzających. Jednocześnie zawiera ona w sobie pewne treści preferencyjne, stanowiące egzemplifikację desygnatów tworzących zbiór sytuacji świadczących o utracie właściwości wymaganych do posiadania stopnia wojskowego. Proces legislacyjny pokazuje, że znalezienie uniwersalnej formuły pozwalającej skonkretyzować najbardziej ewidentne przypadki utraty właściwości wymaganych do posiadania stopnia wojskowego jest bardzo trudne. Ostatecznie ustawodawca zrezygnował z niej, pozostawiając sądowi swobodę oceny konkretnych przypadków przez pryzmat jedynie sposobu i okoliczności popełnienia przestępstwa. Jest to rozwiązanie jak najbardziej słuszne.

4. POZBAWIENIE PRAW PUBLICZNYCH

Zmiana wynikająca z art. 1 pkt 8 nowelizacji jest ściśle zintegrowana ze zmianami w części szczególnej KK. W ustawie z dnia 7.07.2022 r. przewidziano dodanie w rozdziale XXXVI KK art. 306b określającego w § 1 i § 2 typy kwalifikowane wymienionych w nim przestępstw, ujętych w art. 296 § 1 lub 2, art. 296a § 1 lub 4, art. 299 § 1, 2, 5 lub 6, lub w art. 303 § 1 KK. Znamionami kwalifikującymi jest działanie w stosunku do mienia o wartości większej niż pięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości (art. 306b § 1 KK) oraz o wartości większej niż dziesięciokrotność kwoty określającej mienie wielkiej wartości (art. 306b § 2 KK) albo spowodowanie szkody w rozmiarach odpowiadających takim wysokościom. Czyny te, ze względu na wysoki stopień szkodliwości społecznej i gradację typów kwalifikowanych, zostały zaliczone do kategorii zbrodni i zagrożone odpowiednio surowszymi karami: od 3 do 20 lat pozbawienia wolności oraz od 5 do 25 lat pozbawienia wolności. Nowelizacja zakłada więc poszerzenie podstaw orzekania pozbawienia praw publicznych o nowo dodane typy kwalifikowane przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym. Ponadto rozszerzono podstawy orzekania pozbawienia praw publicznych w stosunku do wszystkich typów rodzajowych przestępstwa z art. 305 KK. Dotychczas orzekanie było ograniczone do przestępstw stypizowanych w art. 305 § 1 i 2 KK.

Wymaga podkreślenia, że to kolejna w krótkim odstępie czasu zmiana odnosząca się do pozbawienia praw publicznych. Poprzednia, wynikająca z nowelizacji Kodeksu karnego oraz niektórych innych ustaw z dnia 14.10.2021 r. (Dz.U. z 2021 r. poz. 2054), doprowadziła do modyfikacji ustawowego modelu orzekania tego środka karnego poprzez dodanie alternatywnej i całkowicie niezależnej od dotychczasowej podstawy jego stosowania ujętej w art. 40 § 2 pkt 2. Z założenia miała ona umożliwić orzekanie tego środka karnego za przestępstwa korupcyjne, jednakże już wtedy wyrażano obawy, że w przyszłości katalog tych przestępstw może być dowolnie uzupełniany przez ustawodawcę o typy rodzajowe niezwiązane z korupcją (Szeleszczuk 2022a). Nowelizacja z 2022 r. zdaje się

potwierdzać te obawy. Cel nowelizacji w zakresie pozbawienia praw publicznych nie został wyeksponowany w motywach ustawodawczych, jednakże zdaje się on nie budzić wątpliwości w świetle przyjętych rozwiązań. Jest nim zaostrenie represji w stosunku do sprawców przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym. Przyjęte rozwiązania jeszcze bardziej odrywają pozbawienie praw publicznych od polityczno-kryminalnych korzeni, które determinowały normatywny kształt tego środka karnego z chwilą uchwalenia KK z 1997 r.

5. ZMIANY W USTAWOWYM SYSTEMIE ŚRODKÓW SŁUŻĄCYCH OCHRONIE MAŁOLETNIICH

Projektowane regulacje wpisują się w kierunki zmian w prawie karnym, zainicjowane w 2005 r., które poprzez zwiększenie represyjności prawa karnego, poszerzenie obszaru kryminalizacji o czyny znajdujące się „na przedpolu” naruszenia dobra prawnego oraz wprowadzenie rozwiązań o charakterze ochronno-prewencyjnym w postaci nowych środków karnych, środków zabezpieczających oraz ograniczenie możliwości zatarcia skazania, zmierzały do wzmocnienia prawnokarnej ochrony małoletnich (Wiak 2012). Nowelizacja z 2022 r. stanowi kontynuację tego procesu. W swoich założeniach zmierza ona w istocie do uszczelnienia systemu ochrony małoletnich. Zmiany w tym obszarze dotyczą zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi, jak również zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu oraz nakazu okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym.

Zmiany dotyczące zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, leczeniem małoletnich lub z opieką nad nimi, są analogiczne do tych przewidzianych w ustawie z dnia 13.06.2019 r. Obejmują przepis § 1a art. 41 KK, który określa przesłanki i tryb orzekania zakazu ujętego w art. 39 pkt 2a KK. W zakresie przesłanek orzekania zakazu nowelizacja nie przewiduje żadnych zmian. Od dnia 1.10.2017 r. – tj. od czasu wejścia w życie nowelizacji KK wynikającej z ustawy z dnia 13.05.2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 152) – przesłankami orzeczenia zakazu są: skazanie na karę pozbawienia wolności za umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu na szkodę małoletniego oraz skazanie za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego. Nowelizacja zakłada natomiast ujednoczenie trybu

orzekania tego środka karnego, przewidując, że będzie on miał charakter wyłącznie obligatoryjny. W dotychczasowym stanie prawnym zakaz występował w postaci fakultatywnej bądź obligatoryjnej. Możliwość jego terminowego lub dożywotniego zastosowania zachodziła w razie skazania za umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu na szkodę małoletniego. Obowiązek jego orzeczenia powstawał w razie pierwszego skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego. W tym wypadku sąd mógł orzec zakaz terminowo lub dożywotnio. Ponowne skazanie za umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu na karę pozbawienia wolności lub za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego uzasadniało orzeczenie dożywotniego zakazu. Wprowadzenie obligatoryjnego trybu orzekania środka karnego istotnie zwiększa represyjność uregulowań, prowadząc do zaostrzenia polityki karnej (Melezini 2013). Rozwiązanie takie niemal zawsze spotyka się z krytyką ze strony doktryny. Przy tej okazji podnoszone są zarzuty ograniczenia konstytucyjnej kompetencji sądu do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, jak i wprowadzenia sankcji bezwzględnie oznaczonej. Nałożenie obowiązku orzeczenia tego środka karnego ogranicza zakres swobody orzeczniczej sądu (Daniluk 2022), czyniąc go jedynie „ustami ustawy” i uniemożliwiając indywidualizację wymiaru kary. Zabieg taki, redukując elastyczność wymiaru sprawiedliwości, jest odczytywany jako wyraz swoistego braku zaufania do sądów (Kaczmarek 1998) i traktowany jako typowy przykład kształtowania polityki karnej w drodze ustawodawczej (Gardocki 1979). Taka metoda oddziaływania na politykę karną rodzi niebezpieczeństwo dehumanizacji odpowiedzialności karnej w dwojakim znaczeniu: po pierwsze, w sensie oderwania się przy wymiarze kary od cech indywidualnego sprawcy i traktowania go w kategoriach jednostki statystycznej – jednego ze sprawców czynów określonego rodzaju; po drugie, istnieje także ryzyko dehumanizacji w takim znaczeniu, że wymiar sprawiedliwości nabiera cech automatyzmu poprzez fakt, że redukuje się wpływ sędziego na wymiar kary, co sprawia, że czuje się on mniej odpowiedzialny za tę część wyroku (Gardocki 1979; Melezini 2013). Dokonując oceny przyjętej regulacji, trzeba zaznaczyć, że nawet uwzględniając specyfikę czynów wskazanych w art. 41 § 1a KK, decyzja o nadaniu obligatoryjnego charakteru temu środkowi karnemu i pozbawienie sądu wpływu na jego orzeczenie i możliwości uwzględnienia okoliczności konkretnej sprawy nie były uzasadnione (Szeleszczuk 2019).

Zmiany dotyczące zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu (art. 39 pkt 2b KK) polegają na dodaniu do art. 41a KK nowej jednostki redakcyjnej w postaci § 1a. Ponadto obejmują również przepis art. 41a § 2 KK. Dodatkowo zdecydowano się na doprecyzowanie treści zakazu kontaktowania się z określonymi osobami (art. 41a § 6 KK).

Nowo dodany art. 41a § 1a KK określa nową postać obligatoryjnego trybu orzekania zakazu. W razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności sąd, na wniosek pokrzywdzonego, zobligowany jest orzec zakaz kontaktowania się z pokrzywdzonym, zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego lub nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. Zakaz lub nakaz może być połączony z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego organu w określonych odstępach czasu, a zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego – również kontrolowany w systemie dozoru elektronicznego. Zauważyć trzeba, że, inaczej niż to miało miejsce w projekcie z 22.02.2022 r., złożenie wniosku nie zostało ograniczone przedmiotowo do przestępstw przeciwko wolności seksualnej, ale obejmuje również skazanie za przestępstwa przeciwko obyczajności. Skazania za przestępstwa przeciwko wolności oraz za umyślne przestępstwa z użyciem przemocy nie uzasadniają orzeczenia tego środka karnego w trybie wnioskowym. Zgodnie ze znowelizowanym art. 49a § 2 Kodeksu postępowania karnego (Ustawa z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm. Dalej jako KPK) wniosek może być złożony przez pokrzywdzonego aż do zamknięcia przewodu sądowego na rozprawie głównej. Wniosek powinien odpowiadać wymogom pisma procesowego (art. 119 KPK). Może on być złożony pisemnie lub ustnie do protokołu. Wniosek może być złożony przez pokrzywdzonego. Jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni albo ubezwłasnowolniony całkowicie lub częściowo, prawa jego wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba, pod której stałą pieczęć pokrzywdzony pozostaje. Jeżeli pokrzywdzonym jest osoba nieporadna, w szczególności ze względu na wiek lub stan zdrowia, jego prawa może wykonywać osoba, pod której pieczęć pokrzywdzony pozostaje (art. 51 § 2 i 3 KPK). Wnioskowy tryb orzekania przedmiotowego środka karnego niewątpliwie przyczyni się do poszerzenia zakresu ochrony pokrzywdzonego i zwiększy poczucie jego bezpieczeństwa. Z drugiej strony rozwiązanie to ograniczy zakres swobody sądu. Sąd bowiem będzie związany treścią wniosku pokrzywdzonego, co z kolei może budzić wątpliwości w zakresie niedopuszczalnego krępowania władzy sądowniczej i prowadzić do nieproporcjonalnego ograniczenia prawa oskarżonego do sądu z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (uwagi RPO skierowane w dniu 15.07.2022 r. do Senatu w piśmie II. 510.1043.2021.PZ. <https://www.senat.gov.pl/prace/proces-legislacyjny-w-senacie/ustawy-uchwalone-przez-sejm/ustawy-uchwalone-przez-sejm/ustawa,1368.html> (dostęp: 23.11.2022)). Samo w sobie związanie sądu wnioskiem pokrzywdzonego w skrajnych sytuacjach także może prowadzić do nadużyć i manipulacji ze strony pokrzywdzonego, tym bardziej że wnioskowy tryb nie został ograniczony do sytuacji, w których środek karny mógłby być zastosowany jedynie wobec sprawców skazanych na bezwzględną karę pozbawienia wolności. Przy ocenie tego rozwiązania nie można tracić z pola widzenia faktu, że jego dolegliwość jest poważna, tym bardziej że może być połączona z obowiązkiem zgłaszania się do Policji lub innego wyznaczonego organu

w określonych odstępach czasu, a zakaz zbliżania się do pokrzywdzonego może być kontrolowany w systemie dozoru elektronicznego.

Odnosnie do art. 41a § 2 KK trzeba zauważyć, że jego normatywna zawartość obejmuje określenie przesłanek orzekania obligatoryjnego zakazu przebywania w określonych środowiskach lub miejscach, kontaktowania się z określonymi osobami, zbliżania się do określonych osób lub opuszczania określonego miejsca pobytu bez zgody sądu, jak również nakaz okresowego opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym. W dotychczasowym kształcie obowiązek ten był uzależniony od skazania sprawcy na karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego. Nowelizacja przewiduje poszerzenie zakresu zastosowania środka karnego określonego w art. 41a § 2 KK poprzez stworzenie podstaw do jego orzeczenia nie tylko w razie skazania za przestępstwo przeciwko wolności seksualnej lub obyczajności na szkodę małoletniego, ale także na szkodę każdej osoby.

Odnotować należy, że w ustawie z dnia 13.06.2019 r. uznano, że orzekania przedmiotowego środka karnego w sytuacji popełnienia przestępstwa skierowanego przeciwko obyczajności, a nie indywidualnym pokrzywdzonym, nie da się niekiedy należycie powiązać z charakterem przestępstwa (np. rozpowszechnianie pornografii), i w konsekwencji zrezygnowano z obligatoryjnego orzekania tych środków za przestępstwa przeciwko obyczajności. Zabieg ten nie spotkał się z jednoznaczną oceną. Z jednej strony podkreślano, że dotychczasowe rozwiązanie było nadmiernie restrykcyjne, co zresztą zauważano w piśmiennictwie, postulując ograniczenie zakresu tego środka karnego do skazania za przestępstwa przeciwko wolności seksualnej (Marek 2005). Z drugiej strony, uwzględniając regulacje Konwencji Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach dziecka z 1989 r. (Dz.U. z 1991 r. nr 120 poz. 526 z późn. zm.), wyrażano wątpliwości, czy przyjęte rozwiązania nie wpłyną negatywnie na zakres ochrony małoletniego (Opinia Rządowego Centrum Legislacji z dnia 14.02.2019 r. dotycząca projektu ustawy z dnia 25.01.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12320403/12565603/12565606/dokument383421.pdf> (dostęp: 23.11.2022)). Konwencja nakłada na państwa-strony obowiązek podejmowania odpowiednich kroków w sferze ustawodawczej, zmierzających do ochrony dziecka przed każdą formą przemocy, w tym wykorzystywania w celach seksualnych (art. 19). W świetle art. 34 konwencji państwa-strony zobowiązują się do ochrony dzieci przed wszelkimi formami wyzysku seksualnego i nadużyć seksualnych. Dla osiągnięcia tych celów państwa-strony podejmą w szczególności właściwe kroki o zasięgu krajowym, dwustronnym oraz wielostronnym dla przeciwdziałania: a) nakłanianiu lub zmuszaniu dziecka do jakichkolwiek nielegalnych działań seksualnych; b) wykorzystywania dzieci do prostytucji lub innych nielegalnych praktyk seksualnych; c) wykorzystywania dzieci w pornograficznych przedstawieniach i materiałach. Wydaje się, iż obawa, że takie

rozwiązania mogłyby wprowadzić istotny wyłom w ochronie pokrzywdzonych, prowadzący do dekompozycji systemu ochrony małoletnich, sprawiła, że zakresem tego środka karnego objęto również przestępstwa przeciwko obyczajności.

Dokonując oceny zmian wynikających z noweli KK z 2022 r., nie można pomijać *ratio legis*, które uzasadniało wprowadzenie przedmiotowego środka karnego do KK w 2005 r. Uzasadnieniem wprowadzenia omawianej instytucji do katalogu środków karnych było wzmoczenie ochrony osób małoletnich przed osobami dopuszczającymi się z pobudek seksualnych groźnych przestępstw o charakterze pedofilskim. W kształcie nadanym nowelą z 2022 r. środek ten odrywa się od motywów ustawodawczych, które determinowały jego przyjęcie. Wydaje się, że na zmianę polegającą na stworzeniu podstaw do orzeczenia przedmiotowego środka karnego nie tylko w stosunku do sprawcy przestępstwa przeciwko wolności seksualnej popełnionego na szkodę małoletniego, ale także każdej innej osoby, należy patrzeć przez pryzmat eksponowanych przez projektodawcę celów, mających uzasadnić nowelizację. Decydujące znaczenie przyznano funkcji ochronnej i – co się z tym wiąże – należytemu zabezpieczeniu pokrzywdzonego przestępstwem oraz potencjalnych ofiar. Prymat funkcji ochronnej zdecydował o nadaniu bardziej uniwersalnego charakteru temu środkowi karnemu, nieograniczonego do jednej kategorii sprawców.

W art. 41a § 6 KK ustawodawca doprecyzował treść zakazu kontaktowania się z określoną osobą. Zgodnie z nowym przepisem zakaz kontaktowania się z określoną osobą obejmuje wszelkie czynności, związane z próbą nawiązania kontaktu z osobą chronioną, w tym te podejmowane przez skazanego za pośrednictwem innej osoby lub z wykorzystaniem sieci teleinformatycznej. Chodzi więc o zachowania będące w swojej istocie usiłowaniem nawiązania kontaktu z osobą chronioną, a więc o wszelkie umyślne działania, zmierzające do nawiązania kontaktu. Egzemplifikacją takiego zachowania jest wspomniana próba kontaktowania się przez inną osobę oraz za pośrednictwem systemu informatycznego, ale zakaz obejmuje również inne formy kontaktowania się z osobą chronioną. W świetle tego przepisu naruszeniem zakazu kontaktowania się będzie próba ustalenia adresu e-mail, próba kontaktu za pośrednictwem portali społecznościowych, komunikatorów, a także innych aplikacji umożliwiających kontakt zarówno werbalny, jak i wizualny. Mimo stanowczego i bezwarunkowego charakteru komentowanego przepisu można podać w wątpliwość, czy będzie naruszeniem zakazu kontaktowania się z inną osobą sytuacja, w której dochodzi do wymiany korespondencji pomiędzy sprawcą a osobą chronioną, dotyczącej spraw urzędowych, dokonywanej za pośrednictwem profesjonalnego pełnomocnika (Marek 2010). Choć literalna wykładnia przemawia za przyjęciem, że i taki kontakt będzie stanowił pogwałcenie zakazu, to jednak muszą istnieć mechanizmy umożliwiające załatwienie spraw urzędowych wymagających kooperacji obydwu stron i dobrze byłoby, aby były one ustawowo określone (np. ustawowy katalog określający wypadki, w których kontakt z pokrzywdzonym nie stanowiłby naruszenia zakazu).

W motywach ustawodawczych podkreślono, że przyjęte rozwiązania opierają się na założeniu, że przestępstwa, za które można orzec wskazane środki karne, odznaczają się na tyle wysokim stopniem społecznej szkodliwości czynu, że zarówno w płaszczyźnie represyjnej, jak i płaszczyźnie prewencyjnej konieczne jest wyłączenie na określony czas w stosunku do sprawcy możliwości podejmowania określonej aktywności zawodowej lub społecznej, tudzież ograniczenie w korzystaniu przez skazanego z jego konstytucyjnych swobód. Nie można w końcu pominąć, że względ na skuteczną realizację funkcji ochronnej oraz, co się z tym wiąże, należyte zabezpieczenie pokrzywdzonego przestępstwem oraz potencjalnych ofiar wymaga wprowadzenia obligatoryjnego – niezależnego od uznania sędziowskiego – trybu orzekania tych środków. Tylko w ten sposób zostanie zrealizowany zamierzony przez ustawodawcę profilaktyczny cel środków karnych, określony jako „ochrona przed kontynuowaniem działalności przestępczej przez osoby, które z pobudek seksualnych dopuszczają się groźnych przestępstw” (Uzasadnienie 2022, 11–112).

6. ZAKAZ ZAJMOWANIA STANOWISKA LUB WYKONYWANIA ZAWODU LUB PRACY W ORGANACH I INSTYTUCJACH PAŃSTWOWYCH I SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO, A TAKŻE W SPÓŁKACH PRAWA HANDLOWEGO, W KTÓRYCH SKARB PAŃSTWA LUB JEDNOSTKA SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO POSIADAJĄ BEZPOŚREDNIO LUB POŚREDNIO PRZEZ INNE PODMIOTY CO NAJMNIEJ 10% AKCJI LUB UDZIAŁÓW (ART. 41 § 1AA I ART. 41 § 1AB KK)

Zmiany dotknęły także środek karny, jaki został wprowadzony do systemu środków karnych ustawą z dnia 14.10.2021 r., która weszła w życie w dniu 1.01.2022 r. Podstawowym celem tego instrumentu polityki karnej miało być przeciwdziałanie korupcji. Miał on przyczynić się do zwiększenia jawności i transparentności życia publicznego oraz podnoszenia wymagań etycznych wobec osób pełniących funkcje publiczne. Równie istotnym motywem nowelizacji było „zaostrożenie konsekwencji karnych popełnienia przestępstw korupcyjnych” (Szeleszczuk 2022b). Szybko okazało się, że środek ten w ocenie ustawodawcy może być wykorzystany również jako instrument służący zwalczaniu przestępczości gospodarczej i zaostrożeniu represji w stosunku do sprawców tej kategorii przestępstw.

Nowelizacja zakłada poszerzenie podstaw orzekania przedmiotowego środka karnego o nowo dodane typy kwalifikowane przestępstw przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym. Ponadto rozszerzono podstawy jego orzekania w stosunku do wszystkich typów rodzajowych przestępstwa z art. 305 KK. Dotychczas orzekanie było ograniczone do przestępstw stypizowanych w art. 305 § 1 i 2 KK. W praktyce nie można wykluczyć sytuacji, w której dojdzie do zbiegu podstaw orzekania pozbawienia

praw publicznych oraz środka karnego, o którym mowa w art. 39 pkt 2aa KK. Brak mechanizmów ograniczających możliwość kumulowania środków karnych sprawia, że wymierzając karę, sąd powinien uwzględnić sumę dolegliwości mającą w konsekwencji realizować cele kary. Nie może być bowiem wątpliwości, że ilekroć obok kary orzekany jest jednocześnie środek karny, tworzy się karę o nowej jakości (Szewczyk 1988), co powinno dawać asumpt do kompleksowego ujmowania dolegliwości jako sumy wynikającej z zastosowania kary oraz środków karnych. Suma tej dolegliwości nie powinna przekraczać stopnia winy (wyr. SN z 17.04.1973 r., V KRN 595/72, OSNKW 1973, nr 12, poz. 154). Rolą sądu jest więc odpowiedni dobór poszczególnych składników orzeczenia, ażeby zostały zrealizowane dyrektywy wymiaru kary (Zabłocki 1977). Sytuacja, gdy dolegliwość wynikająca z orzeczonych przez sąd kar i środków karnych będzie nadmierna, tzn. zbyt surowa, może być podstawą zarzutu rażącej niewspółmierności kary, co stanowić może tzw. względną przyczynę odwoławczą w rozumieniu art. 438 pkt 4 KPK (uchw. SN z 23.04.2002 r., I KZP 12/02, OSNKW 2002, nr 7–8, poz. 50). Za jak najbardziej słuszne, w kontekście sprawiedliwości kary, uznaje się także konieczność uwzględnienia całokształtu ujemnych konsekwencji czynu, które dotyczą sprawcę, w tym także i tych wynikających z innych przepisów, norm moralnych i społecznych (Buchala, Zoll 1998). Dopiero takie całościowe ujęcie odpowiada w pełni zasadzie proporcjonalności.

7. ZMIANY DOTYCZĄCE ZAKAZU PROWADZENIA POJAZDÓW

Nowelizacja objęła również przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji. Konsekwencją tych zmian stała się także konieczność uzupełnienia podstaw orzekania obligatoryjnego zakazu prowadzenia pojazdów (art. 42 § 2 i 3 KK). Zmiany te są w dużej mierze wzorowane na rozwiązaniach przyjętych w ustawie z dnia 13.06.2019 r. z analogicznym uzasadnieniem (Szeleszczuk 2019). Różnice mają, jak się wydaje, charakter redakcyjny i, jak się zauważa, wynikają z uwzględnienia krytycznych uwag adresowanych do projektodawców przez środowiska naukowe (Daniluk 2021).

8. ZMIANY DOTYCZĄCE ŚWIADCZENIA PIENIĘŻNEGO

Projekt nowelizacji KK z 22.02.2022 r. przewidywał obligatoryjne orzeczenie świadczenia pieniężnego w razie skazania za udział w pobiciu (art. 158 § 4 projektu). Na dalszym etapie prac legislacyjnych zrezygnowano z rozwarstwienia odpowiedzialności za bójkę i pobicie. Ujednolicono podstawy orzekania świadczenia pieniężnego, które miało być orzekane nie tylko w razie skazania za branie udziału w bójce, jak i w pobiciu (art. 158 § 1–3), ale również w razie skazania

za przestępstwo z art. 159 KK (art. 158 § 4). Dalsze prace legislacyjne zaowocowały przeniesieniem podstaw orzekania świadczenia pieniężnego w razie skazania za przestępstwa z art. 158 i 159 KK do części ogólnej KK (art. 43a § 4 KK). Zaproponowano wówczas, aby nadać świadczeniu pieniężnemu charakter fakultatywny, a jego wysokość miała nie przekraczać 5 tys. zł. Środek ten miał być orzekany obok obligatoryjnej nawiązki (art. 158 § 4 KK). W materiałach legislacyjnych trudno dopatrzeć się uzasadnienia dla wprowadzenia samoistnej podstawy orzekania świadczenia pieniężnego w razie skazania za udział w bójce lub pobiciu, o których mowa w art. 158 lub art. 159 KK. Wydaje się, że zmianę tę należy łączyć z deklarowaną przez projektodawców potrzebą wzmocnienia ochrony w zakresie czynów godzących w najistotniejsze dobra, jak życie i zdrowie człowieka.

Trzeba przyznać, że wprowadzenie nowej podstawy orzekania świadczenia pieniężnego pogłębia proces odrywania tej instytucji od pierwotnych, polityczno-kryminalnych racji, które uzasadniały jej wprowadzenie do KK z 1997 r. W swoich założeniach świadczenie pieniężne miało być środkiem karnym o charakterze dolegliwości finansowej o znaczeniu symbolicznym, stanowiącym wyraz dezaprobaty wobec sprawcy, który nie zasługuje na karę *sensu stricto* (Leciak 2017). Późniejsze zmiany w ustawowym modelu orzekania świadczenia pieniężnego, poprzez rozbudowanie katalogu przypadków jego orzekania i nadanie mu charakteru obligatoryjnego w razie skazania za określone przestępstwa, podkreśliły represyjny charakter tego środka karnego (Leciak 2004, 2010). Potwierdzeniem tych tendencji jest analizowana nowelizacja art. 43a KK³.

---

³ W kontekście art. 43a § 3 KK w brzmieniu nadanym ustawą z dnia 7.07.2022 r. warto zwrócić uwagę na poważne wątpliwości interpretacyjne, związane z uchwaleniem w dniu 5.08.2022 r. ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2022 r. poz. 1855), która weszła w życie 1.01.2023 r. Na podstawie art. 7 ustawy z dnia 5.08.2022 r. znolizowano KK, m.in. przez dodanie § 3 do art. 43a w brzmieniu: „W razie skazania sprawcy za przestępstwo określone w art. 178a § 4, art. 202 § 3, 4 lub 4a, art. 258 § 2, 3 lub 4, art. 263 § 1 sąd orzeka świadczenie pieniężne wymienione w art. 39 pkt 7 na rzecz Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej w wysokości co najmniej 10 000 złotych, do wysokości określonej w § 1”. Mamy więc do czynienia z sytuacją, w której dwie ustawy dodawały do art. 43a nową jednostkę redakcyjną (§ 3) o różnej treści. Na ten moment obowiązuje na razie tylko jedna z konkurujących ustaw (ustawa z dnia 5.08.2022 r.), a termin wejścia w życie drugiej (z dnia 7.07.2022 r. w zakresie objętym materiają znolizowanego art. 43a § 3) został odroczony do 1.10.2023 r. Trzeba więc wyrazić nadzieję, że szybka interwencja ustawodawcy będzie w stanie zniwelować ten legislacyjny chaos. W przeciwnym razie należałoby się odwołać do reguły kolizyjnej *lex posterior derogat legi priori*, zgodnie z którą norma późniejsza uchyla kolidującą z nią normę wcześniejszą, co jednak nie rozstrzyga wszystkich wątpliwości, bowiem wymagałoby to udzielenia odpowiedzi na pytanie, jakie kryteria decydują tym, która norma jest późniejsza, a która wcześniejsza? Czy jest to: 1) data uchwalenia, 2) data ogłoszenia ustawy w Dz.U., czy 3) data wejścia w życie? Trzeba przyznać, że w teorii prawa dominuje koncepcja, zgodnie z którą należy odwołać się do daty ogłoszenia aktu normatywnego w Dz.U., co przemawiałoby za tym, że ustawa z dnia 7.07.2022 r., jako że została ogłoszona w Dz.U. z 13.12.2022 r. jest prawem późniejszym i deroguje ustawę wcześniejszą (z dnia 5.08.2022 r. opublikowaną w Dz.U. z 2.09.2022 r.).

9. PODSUMOWANIE

Nie budzi wątpliwości, że ustawodawca ma prawo kreować politykę karną według swojego uznania. Ma również prawo do weryfikacji polityczno-kryminalnych założeń, leżących u podstaw prawa karnego i jego poszczególnych instytucji. Zmiana taka nie zawsze musi być oceniana negatywnie. Paradygmaty polityki karnej są zmienne w czasie, a wpływ na nie mają m.in. zmiany społeczne, wzrost przestępczości danego rodzaju czy praktyka stosowania prawa. Jak się wydaje, ani te, ani inne czynniki nie dawały podstaw do tak radykalnej i daleko idącej zmiany. System środków karnych ukształtowanych przepisami analizowanej nowelizacji zasadniczo został zorientowany na represję, kosztem pozostałych funkcji penalnych.

Zmiany będące następstwem analizowanej nowelizacji pogłębiają również proces polegający na poszerzeniu zakresu obligatoryjności środków karnych, pozabawiając sądy swobody orzeczniczej w tym zakresie. Sąd nie może zrezygnować z orzeczenia danego środka reakcji karnej, choćby nawet postrzegął go jako niecelowy lub nawet szkodliwy. Obligatoryjność tych instrumentów polityki karnej, w połączeniu z brakiem możliwości stopniowania wynikającej z nich dolegliwości, uniemożliwia sądowi takie miarkowanie aktu ukarania, aby jego dolegliwość nie przekraczała stopnia winy sprawcy i była adekwatna do stopnia społecznej szkodliwości jego czynu. Sytuacje, gdy obligatoryjnie stosowany środek karny automatycznie zwiększa dolegliwość represji (ujmowanej jako suma dolegliwości wynikającej z orzeczonych kar i innych środków penalnych), zaprzeczają limitującą funkcję winy, budząc poważne wątpliwości w perspektywie art. 30 w zw. z art. 42 ust. 1 i 3 Konstytucji RP w powiązaniu z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Wydaje się, że wynikający z tych przepisów standard konstytucyjny wymaga, żeby akt ukarania nie abstrahował od stopnia winy sprawcy. W szczególności godność ludzka (art. 30 Konstytucji RP) i zasada proporcjonalności (art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) sprzeciwiają się takiemu karaniu, którego dolegliwość drastycznie przekraczałaby stopień winy sprawcy (Daniluk 2022).

BIBLIOGRAFIA

- Buchała, Kazimierz. Andrzej Zoll. 1998. *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 k.k.* Kraków: Wydawnictwo Zakamycze.
- Daniluk, Paweł. 2021. „Spożywanie alkoholu lub zażywanie środka odurzającego po zdarzeniu a przed wykonaniem stosownego badania w projekcie nowelizacji kodeksu karnego z 16.09.2021 roku”. *Palestra* 12: 6–25.

Nie jest to jednak jedyny sposób rozstrzygnięcia zaistniałej sytuacji. Szerzej por. Szymaniak (2023, B7 oraz przytaczane tam opinie).

- Daniluk, Paweł. 2022. „Konstytucyjny standard swobody orzecznictwa sądu a obligatoryjne środki reakcji karnej”. W *Aktualne problemy i perspektywy prawa karnego*. 217–245. Red. Marek Mozgawa, Piotr Poniatowski, Krzysztof Wala. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Gardocki, Lech. 1979. „Kształtowanie polityki karnej drogą ustawodawczą”. *Studia Iuridica* 8: 59–64.
- Kaczmarek, Tomasz. 1998. „Nowy polski kodeks karny i jego aksjologiczne i kryminalnopolityczne założenia”. *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego* 3: 10–27.
- Leciak, Michał. 2004. „Świadczenie pieniężne za przestępstwa komunikacyjne w świetle zmian kodeksu karnego z października 2004 roku”. *Prokuratura i Prawo* 7–8: 125–134.
- Leciak, Michał. 2010. „Świadczenie pieniężne i nawiązka po zmianach KK i KKW”. *Wojskowy Przegląd Prawniczy* 4: 69–84.
- Leciak, Michał. 2017. „Świadczenie pieniężne”. W *Środki karne, przepadek i środki kompensacyjne w znolizowanym kodeksie karnym*. 307–330. Red. Paweł Daniluk, Warszawa: C.H. Beck.
- Limburska, Alicja. Konrad Lipiński. 2020. „Problem (nie)racjonalności projektodawcy na przykładzie wybranych uregulowań ustawy nowelizującej kodeks karny z 13 czerwca 2019 roku”. *Acta Universitatis Wratislaviensis* 120(2): 153–166. <https://doi.org/10.19195/0137-1134.120.59>
- Marek, Andrzej. 2005. „Nieprzemysłane zaostrzenie kar za pedofilię”. *Rzeczpospolita*, 14.06, 137.
- Marek, Andrzej. 2010. *Kodeks karny. Komentarz*. Warszawa: Wolters Kluwer.
- Melezini, Mirosława. 2013. *Środki karne jako instrument polityki kryminalnej*. Białystok: Wydawnictwo Temida.
- Melezini, Mirosława. 2020a. „Problemy reformy prawa karnego. Uwagi na tle ustaw z 13 czerwca 2019 roku”. W *Reforma prawa karnego w latach 2015–2019. Zagadnienia wybrane*. 131–144. Red. Piotr Góralski, Anna Muszyńska. Warszawa: Instytut Wydawniczy EuroPrawo.
- Melezini, Mirosława. 2020b. „Selected Issues Concerning a New Approach to the Idea of Punishment in the Light of Act of 13 June 2019”. *Ius Novum* 2: 38–54.
- Muszyńska, Anna. 2020. „Uwagi na temat kierunku zmian prawa karnego materialnego w latach 2015–2019”. *Acta Universitatis Wratislaviensis* 120: 191–202.
- Siemaszko, Andrzej. Paweł Ostaszewski. Joanna Klimczak. 2018. *Badanie poparcia dla zaostrzenia polityki karnej. Wyniki trzech sondaży opinii publicznej*. Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości.
- Szeleszczuk, Damian. 2019. „Zmiany w zakresie środków karnych w świetle nowelizacji Kodeksu karnego z 13 czerwca 2019 r.”. *Studia Prawnicze KUL* 3: 183–207. <https://doi.org/10.31743/sp.8903>
- Szeleszczuk, Damian. 2022a. „Pozbawienie praw publicznych po nowelizacji Kodeksu karnego z 14.10.2021 roku”. *Przegląd Sądowy* 4: 32–47.
- Szeleszczuk, Damian. 2022b. „Środek karny w postaci zakazu zajmowania stanowiska, wykonywania zawodu lub pracy w organach i instytucjach państwowych i samorządu terytorialnego, a także w spółkach prawa handlowego”. *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 8: 28–35. <https://doi.org/10.33226/0137-5490.2022.8.4>
- Szewczyk, Maria. 1988. „Uwagi dotyczące niektórych kar dodatkowych w kodeksie karnym”. *Państwo i Prawo* 5: 103–108.
- Szymaniak, Piotr. 2023. „Nieplanowana ulga dla pijanych recydywistów”. *Dziennik Gazeta Prawna* 5: B 7.
- Wiak, Krzysztof. 2012. „Nowe tendencje w zakresie przeciwdziałania przestępstwom związanym z wykorzystywaniem dzieci w celach seksualnych na tle nowelizacji Kodeksu karnego”. W *Nauki penalne wobec szybkich przemian socjokulturowych. Księga jubileuszowa Profesora Mariana Filara*. T. 1. 490–505. Red. Andrzej Adamski, Janusz Bojarski, Piotr Chrzczonowicz, Michał Leciak. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

Zabłocki, Stanisław. 1977. „Glosa do wyr. SN z 29.03.1977 r., VI KRN 395/76”. *Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażowych* 10: 171–173. [https://doi.org/10.1016/S1474-6670\(17\)66552-2](https://doi.org/10.1016/S1474-6670(17)66552-2)

Zoll, Andrzej. 2011. „Potrzeba racjonalności w reformowaniu prawa karnego”. W *Teoretyczne i praktyczne problemy współczesnego prawa karnego*. 25–37. Red. Tadeusz Bojarski, Aneta Michalska-Warias, Ireneusz Nowikowski, Katarzyna Nazar-Gutowska, Joanna Piórkowska-Fliegier. Lublin: Wydawnictwo UMCS.

Akty normatywne

Konwencja o prawach dziecka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych z 20.11.1989 r., Dz.U. z 1991 r. nr 120 poz. 526 ze zm.

Ustawa z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks karny, t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.

Ustawa z dnia 6.06.1997 r. – Kodeks postępowania karnego, t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 534 ze zm.

Ustawa z dnia 20.02.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2015 r. poz. 396.

Ustawa z dnia 13.05.2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym, t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 152.

Ustawa z dnia 14.10.2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2021 r. poz. 2054.

Ustawa z dnia 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. z 2022 r. poz. 2600.

Ustawa z dnia 5.08.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny wykonawczy oraz niektórych innych ustaw Dz.U. z 2022 r. poz. 1855.

Ustawa z dnia 26.01.2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (na dzień 24.02.2023 r. ustawa nie została jeszcze opublikowana w Dz.U.).

Projekty aktów normatywnych

Ustawa z dnia 13.06.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw, druk nr 3451. [http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/3451_u/\\$file/3451_u.pdf](http://orka.sejm.gov.pl/opinie8.nsf/nazwa/3451_u/$file/3451_u.pdf) (dostęp: 23.11.2022).

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 16.09.2021 r. <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12351306/12815606/12815607/dokument521206.pdf> (dostęp: 23.11.2022).

Projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw z dnia 22.02.2022 r. (druk nr 2024). <https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/2851BC6F8739C593C12587F10042EF6E/%24File/2024.pdf> (dostęp: 23.11.2022).

Orzecznictwo

Uchwała SN z 23.04.2002 r., I KZP 12/02, OSNKW 2002, nr 7–8, poz. 50.

Wyrok SN z 17.04.1973 r., V KRN 595/72, OSNKW 1973, nr 12, poz. 154.

Wyrok TK z 14.07.2020 r., Kp 1/19, OTK-A 2020, nr 36.

Inne źródła

Gieżek, Jacek. Dagmara Gruszecka. Konrad Lipiński. 2022. Opinia na temat ustawy z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762). <https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatekspertyzy/6468/plik/oe-412.pdf> (dostęp: 21.11.2022).

- Opinia Rządowego Centrum Legislacji z dnia 14.02.2019 r. dotycząca projektu ustawy z dnia 25.01.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. <https://legislacja.rcl.gov.pl/docs//2/12320403/12565603/12565606/dokument383421.pdf> (dostęp: 23.11.2022).
- Uwagi RPO skierowane w dniu 15.07.2022 r. do Senatu w piśmie II. 510.1043.2021.PZ. <https://www.senat.gov.pl/prace/proces-legislacyjny-w-senacie/ustawy-uchwalone-przez-sejm/ustawy-uchwalone-przez-sejm/ustawa,1368.html> (dostęp: 23.11.2022).